HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

תשעים ריס שבעה ומחצה לכל מיל [א]על כל סוכה וסוכה אומרין לו הרי מזון והרי מים [ב]ומלוין אותו מסוכה לסוכה חוץ מאחרון שבהן שאינו מגיע עמו לצוק [ג]אלא עומד מרחוק ורואה את מעשיו [ד]מה היה עושה חולק לשון של זהורית חציו קשור בסלע וחציו קשור בין שני קרניו ודחפו לאחוריו והוא מתגלגל ויורד ולא היה (א)מגיע לחצי ההר עד שנעשה אברים אברים [ה]בא וישב לו תחת סוכה אחרונה עד שתחשך [ו]ומאימתי מטמא בגדים משיצא חוץ לחומת ירושלים ר' שמעון אומר משעת דחייתו לצוק: **גמ'** תנו רבנן (ב)עשר סוכות ושנים עשר מילין היו דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר תשע סוכות ועשרה מילין ר' יוסי אומר חמש סוכות ועשרה מילין היו וכולן על ידי עירוב אמר רבי יוסי סח לי אלעזר בני אם על ידי עירוב יכולני לעשות אפילו שתי סוכות ועשרה מילין כמאן אזלא הא דתניא חוץ מאחרון שבהן שלא הגיע עמו לצוק אלא עומד מרחוק ורואה את מעשיו כמאן כר' מאיר: על כל סוכה וסוכה אומרים לו הרי מזון והרי מים: [ז]תנא מעולם לא הוצרך אדם לכך (ג)אלא שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו: מה היה עושה חולק לשון של זהורית: ונקטריה כוליה בסלע כיון דמצוה בשעיר דילמא קדים ומלבין ומיתבא דעתיה ונקטריה כוליה בין קרניו זמנין דגמיש ליה לרישיה ולאו אדעתיה ת"ר (ד)בראשונה היו קושרין לשון של זהורית על פתח האולם מבחוץ הלבין היו שמחין לא הלבין היו עצבין ומתביישין התקינו שיהיו קושרין על פתח אולם מבפנים ועדיין היו מציצין ורואין הלבין היו שמחין לא הלבין היו עצבין התקינו שיהיו קושרין אותו חציו בסלע וחציו בין קרניו אמר ר' נחום בר פפא משום רבי אלעזר הקפר בראשונה היו קושרין לשון של זהורית על פתח אולם מבפנים וכיון שהגיע שעיר למדבר היה מלבין וידעו שנעשית מצותו שנאמר [1]אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו: לא היה מגיע למחצית ההר: איבעיא להו אותן אברים מה הן בהנאה רב ושמואל חד אמר (ה)מותרין וחד אמר אסורין מאן דאמר מותרין

דכתיב

תשעים ריס. היו מירושלים ועד (א) צוק הר גבוה וזקוף כדאמרי' בבבא מציעא (ו) עלתה לראשי צוקין ונפלה: **שבעה ומחצה ריס לכל מיל.** הרי לתשעים ריס י"ב מיל והם י"א מסעות מירושלים לסוכה הראשונה מסע אחד ומסוכה לסוכה עד י' סוכות ט' מסעות הרי י' מסעות ומסוכה אחרונה לצוק מסע אחד הרי לכל מסע ומסע מיל חוץ מאחד מהן שיש בו ב' מילין היינו דקתני ומלוין אותו מסוכה לסוכה שהמיל הוא תחום שבת חוץ מאחרון שהוא רחוק ב' מילין ומלויהו מיל ועומד מרחוק ורואה את מעשיו והחשבון הזה אינו שוה לחשבון שיסד רבי אלעזר (ז) קליר ובשלשים קנים הוא קצב הרים אותו חשבון אינו עולה לאלפים אמה המיל אבל בברייתא דהאזינו בספרי (ח) מצינו שם מידת חלוקת ארץ ישראל לעתיד לבוא רוחב גבול כל שבט ושבט שבעים וחמשה מיל וגם רבי אלעזר קליר יסד כן בפיוט ארחץ בנקיון כפות (ט) ברוחב ע"ה מיל חרילותיה והם כ"ה אלף קנים שבספר יחזקאל (מה) שנאמר ומן המדה הזאת תמוד וגו' וכל קנה ו' אמות הרי ק"נ אלף אמה תן לכל אלפים אמה מיל הרי ע"ה מיל: **הרי מים והרי מזון.** בגמרא מפרש אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו: **שאינו מגיע עמו לצוק.** כמו שפירשתי לפי שהוא רחוק ב' מילין: **חולק לשון של זהורית.** בגמרא מפרש טעמא: **בא וישב לו.** חוזר עד סוכה האחרונה אע"פ שיוצא חוץ לתחום אפילו ברשות אין לו אלא אלפים אמה ממקום שיצא לשם ברשות לזה התירו לפי שהוא מעונה וחלש ועוד שירא לעמוד יחידי במדבר משתחשך: **מאימתי מטמא בגדים.** דכתיב והמשלח את השעיר יכבס בגדיו (ויקרא טז): **גמ' חמש סוכות ועשרה מילין.** וכל אחד מלויהו יותר ממיל או (י) עד הסוכה על ידי עירוב: **סח לי אלעזר בני.** בלשון שחוק על דבריי ואמר לי אם ע"י עירוב דיי לנו בב' סוכות שיהיו בני ירושלים מלוין אותו שני מילין ומסוכה ראשונה יצאו לקראתו ב' מילין הרי ד' מילין שאתה יכול להרחיק הסוכה מירושלים וסוכה השניה לסוף ארבעה מילין של ראשונה ויהיו מקצת בני הראשונה מערבין לצד השניה ומקצת יערבו לצד ירושלים וכן בני שניה מקצתן מערבין לצד הראשונה לצאת לקראתו ב' מילין ומקצתן מערבין לצד צוק ללוותו ב' מילין: **כמאן כרבי מאיר.** דאילו לרבי יהודה ורבי יוסי אף האחרון מגיע לצוק: **לא צריך אדם לכך.** לא נצרך אדם המשלח לאכול בדרך אלא מה טעם אמרו לו כן שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו להיות רעב כמי שאין לו: **כיון דמלוה בשעיר.** לדחפו לאחוריו כדכתיב [שם] אל ארץ גזירה דבר המתגזר ויורד אי אמרת נקטריה כוליה בסלע זמנין דקדים ומלבין קודם דחיפת השעיר ומייתבא דעתיה משמחת ליבון החטאים ולא איכפת ליה לקיים מצות השעיר לפיכך קושר באחרונה חציה בין קרניו ועיניו תלוין בו ומאחר שהוא עסוק בו באחרונה לא יניח מלדחפו והיא לא תלבין לחצאים עד שתגמר מלאכת כולה: **דגמיש ליה לרישיה.** יכוף ראשו תחת גופו כשיפול לאחוריו ולא יוכל לראות הלשון אם הלבין:

דכתיב

רבי יהודה אומר תשע סוכות ועשרה מילין. יש ספרים שיש בהן עשר סוכות אם כן לפי זה האחרונה היתה עומדת בצוק ושמא משום חולשא דמשלח כדי שלא יצטרך לחזור וילין שם: **וכולן על ידי עירוב.** מכאן מקשים אהא דאמר בפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף נא.) כזה יהו כל שובתי שבת פירוש אלפים דתחום שבת ומעביר ד' אמות ברשות הרבים כולהו נותנין להם אלכסון ומפר"ת דבכל צד שילך נותנין לו אלכסון ויכול לילך בשבת אלכסון של אלפים ובכל מקום שמזכיר בגמרא עמוד הרחב ד' על ד' לאו דווקא אלא בעי שיהא ריבועו כשיעור אלכסון של ד' על ד' דהיינו ה' טפחים ושלש חומשין וגבי כוורת בפ"ק דשבת (דף ח.) דנקט רחבה ו' ולא נקט רחבה ד' כמו בכל דוכתא משום דבכל דוכתא דאיירי במרובע לא הוה צריך למינקט אלא ד' וממילא ידענא כמו שהוא באלכסונו כן הוא בכל מקום אבל סתם כוורת עגולה היא ואי הוה נקט רחבה ד' הוה משמע מכל צד כי כוורת אין לה אלכסון וקשה לפי' מכאן משמע דתחום שבת מיל והיינו אלפים ותו לא כמו שהוכיח רש"י מיהו יש לומר דסימנא בעלמא הוא מיל כמו בכל דוכתא דנקט אלפים אף על גב דיהבי' ליה אלכסון הכי נמי הכא נקט מיל אף על גב דיהבי' ליה אלכסון מיהו קשה לפירושו דהא פאות דשבת ילפינן מערי לוים וערי לויים אין נותנין אלא לפאות העולם כדאיתא בפרק כיצד מעברין (עירובין דף נו:) על כן פירש רבינו שמואל דההולך ממזרח העולם למערבו או מצפון לדרום אין נותנין לו פאות אבל ההולך מקרן דרומית מערבית של עולם למזרחית צפונית נותנין לו פאות ועמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' על ד' אם העמיד ריבועו לריבועו של עולם וזרק ונח על גביו חייב ואם אלכסונו עומד לריבוע העולם אינו חייב עד שיהא ריבועו ה' טפחים וג' חומשין (י): **כמאן אזלא הא דתניא חוץ מאחרון שבהן כו'.** תימה לי אמאי לא קאמר כמאן אזלא הא דתנן חוץ מאחרון שבהם דהא במתניתין נמי קתני לה וליכא למימר דגרסינן דתנן כמו יש ספרים שהוגה בהן דתנן ואמתני' קאי דאם כן אמאי מיבעי ליה אסיפא מרישא הוה מצי לאוכוחי דמתני' אתיא כרבי מאיר דקתני מירושלים עד צוק צ' ריס ז' ומחצה לכל מיל דהיינו כרבי מאיר דאמר י"ב מיל ונראה לי דגרס דתניא וסיפא דהא ברייתא דאתינן עלה היא ובתר פלוגתא דרבי מאיר ור' יהודה ורבי יוסי קתני לה ועל כן מתמה גמרא אף על גב דרבי מאיר הוזכר ברישא ובתר הכי ר' יהודה ובתר הכי רבי יוסי לכאורה הוה משמע דמסקנא דמילתא דר' יוסי היא להכי איצטריך לאשמועינן דאתאן לת"ק דהיינו רבי מאיר וכי האי גוונא איכא בפ"ק דסנהדרין (דף ו:) דן את הדין אתאן לת"ק ובפרק לא יחפור (ב"ב דף כה:) נמי איכא כי האי גוונא:

אטו

מסורת הש"ס

א) חולין דף יא:, ב) [תוספתא פ"ג ה"ח], ג) [לעיל יח: וש"נ], ד) ר"ה לא., ה) [מעילה יא:], ו) [דף נג:], ז) [בפ' שקלים בסילוק המתחיל או ראית], ח) [לב יב], ט) [ליום ב' של סוכות בסילוק המתחיל כי אקח מועד], י) [רש"ם מח"ז], כ) [ועי' תוס' עירובין נא. ד"ה כזה],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תשעים ריס היו מירושלים ועד הצוק צוק הר גבוה:

תוס' ישנים

[סנהדרין ס, ב]. **לא** עדים **ולא** התראה בהדרוקן. שבדקן כסוטות כדאמרינן בע"ז [מד, א] שפניה מוריקות, והדריקון וירוקן חדא מילתא היא כדאמר ביבמות [ס, ב] העבירום לפני ציץ וכל הראויה ליבעל פניה מוריקות דאמר מר סימן לעבירה הדרוקן. ואע"ג דאמרינן בברכות [סב, ב] עמוד החוזר מביא לידי הדרקון וסילון החוזר מביא אדם לידי ירקון, מ"מ שני מינין הן ודומין לאחד שנוטין לצד ירקון. מ"ר. **אם אמו** מישראל. אבל לא בעי למימר אמו מישראל דלא מיסתבר ליה שעבדו נשי הלוים ע"ז.

ע"ב מעמוד קודם

מתני'. תשעים ריס שבעה ומחצה לכל מיל. פי' רש"י דהא מיל אלפים אמה שהרי שנינו בברייתא דסיפרי [האזינו פי' שטו] במדת חלוקת הארץ לכל שבט ושבט שבעים וחמשה מיל והן חמשה ועשרים אלף קנין בספר יחזקאל [פמ"ח], והקנה שש אמות הרי מאה וחמשים אלף אמה תן לכל אלפים אמה מיל הרי שבעים וחמשה מיל. מכאן קשה על פי' ר"ת דס"פ מי שהוציאוהו [עירובין נא, א] דקאמר התם ארבע אמות שאמרו הן ואלכסון כו' דבין ברבוע [העולם] בין בשאר רוחות בעינן אלפים עם אלכסון שהן אלפים אמה [וח' מאות] וכן בזריקה ארבעה אמות והעברה בעינן אלכסון, דהא הכא לא חשיב אלא אלפים אמה מצומצמות שהן מיל כמו שמשמע כאן, ועוד קשה כי בכל התלמוד נקט עמוד גבוה עשרה ורחב ארבעה ואמאי נקט רחב ארבעה ששה הוה ליה למינקט שהאלכסון של ארבעה קרוב לששה הוא, וכי תימא דרוחב ארבעה ואלכסון קאמר, אם כן בפרק קמא דשבת [ח, א] גבי כוורת דנקט רחב ששה פי' שהיא עגולה וכשתרבענה תמצא בה אלכסון ד' על ד' שיעלה קרוב לו' טפחים לפי' רש"י דהתם [ו]לפי' ר"ת ששה טפחים ממש עם עובי הדפנות, (אי ד') [טפי מד'] על ד' הוה ליה למינקט כיון שהוא ד' [ו]אלכסון, ועוד קשה לרבינו דבפרק כיצד מעברין [עירובין נו, ב] בשמעתא דטבלא מרובעת מוכח בהדיא גבי ערי לוים דילפינן מינייהו פיאות של תחומי שבת שלא היה בריבוע אלא אלפים ממש כדפרישית התם. ויש לדחות דאע"ג דגבי ערי לוים יש חילוק בין אלכסון של קרנות לשאר רוחות, בתחום שבת אין נכון לקצר כאן יותר מבמקום אחר. מיהו נראה לי כפי' רבינו (שמעון) [שמואל] שפירש דוקא לקרנות שמרובעין לריבוע עולם כדמוכח התם בעינן אלכסון ולא לשאר רוחות. מ"ר. **בא** וישב תחת סוכה האחרונה עד שתחשך. ואין להקשות למה [לא] תקנו סוכה שם, [וישב שם] עד למחר אצל הצוק, כי רש"י פי' יפה שירא לעמוד במדבר וגם הוא חלש ומעונה, ואין לומר שיושיבו אחרים אצלו ולא יעמוד יחידי, כי אין נכון לראות כולן אם הולבן החוט אם לאו. ואומר רבינו דאפילו למאן דאמר תחומין דאורייתא כיון שלא היתה שם שביתתו קבועה (עד) מתחילת היום אם חוזר לו אין כאן איסור מן התורה ורבנן נמי לא גזור בכי האי גוונא. מ"ר. גמ'. רבי יהודה **אומר** עשר סוכות בעשר מילין. כך כתוב בכל הספרים ואיני יודע ליישבו, כי נ"ל עשר סוכות בתוך י' מילין כיון שלא מצינו שיצריך סוכה לא אצל ירושלים ולא אצל הצוק ובתוך המילין למה יעשה סוכה, על כן נראה דגרסינן תשע סוכות, וכן מצינו בתוספתא [פ"ג]. סח לי **אליעזר** בני על ידי עירוב כו'. מיהו אין זה תשובה ממש כי אי אפשר לאלו. **כמאן אזלא הא דתניא** חוץ מאחרון שבהם כו'. ובהך ברייתא לא מפרש כמה מילין היו. [ו]שנויה כן בספרים הרבה, ולא גרסינן דתנן, דא"כ דמתני' היא מרישא הוה ליה לאיתויי דקתני בהדיא י"ב מילין. ה"ר יוסף. **לא נצרך אדם** לכך. אבל אם היה צריך הוי מאכילין אותו ואפילו לא היה (יותר דוחק שעיר והיינו כמו) [דוחה שעיר את העינוי כמו שדוחה] שבת וטומאה, מיירי הכא שמסוכן כגון שאחזו בולמוס ומתוך שהיה יודע שאם ירעב ביותר ויאחזנו בולמוס ימצא לאכול לא היה רעב כל כך. מ"ר. חילוק לשון של זהורית כו'. (ומה) [אם] ת"ל שאין מביאין אותו יום הכפורים כבר הביאו אותו מאתמול, אי נמי על ראש שעיר מביאין אותו דמחמר כלאחר יד הוא כדאמרינן בפסחים בריש אלו דברים [סו, ב] גבי סכין. במסכת שקלים פרק התרומה [מ"ב] מוכח דהאי לשון של זהורית דהכא אין זה לשון זהורית שהיו קושרין במקדש בראש השעיר המשתלח לעיל בפרק טרף בקלפי [מא, ב], דקתני פרה ולשון של זהורית שבראש שעיר המשתלח באין מתרומת הלשכה כבש שעיר ולשון שבין קרניו באין משירי הלשכה. מלבין ויודעין שנעשית מצותו. ואע"פ שהיה כמה פעמים מלבין קודם עשיית המצוה מ"מ סמוך לעשייתו היה מלבין.

עין משפט נר מצוה

לד א ב ג ד ה מיי' פ"ג מהל' עבודת יוה"כ הלכה ז:

לה ו מיי' פ"ה מהלכות פרה הלכה ו:

לו ז מיי' פ"ג מהלכות עבודת יוה"כ הל' ז:

תורה אור השלם

1. לְכוּ נָא וְנִוָּכְחָה יֹאמַר יְיָ אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ אִם יַאְדִּימוּ כַתּוֹלָע כַּצֶּמֶר יִהְיוּ:
ישעיהו א יח

מוסף רש"י

למי שאין לו פת בסלו. אוכל היום ודואג על למחר (לקמן עד:). **לשון של זהורית.** צמר סרוק ומסוך כעין לשון וצבוע אדום וקושרין אותו בראש שעיר המשתלח והיה מלבין מאליו והוא סימן שמחל הקב"ה לישראל שנאמר (ישעיה א) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו (לעיל לט.).

רבינו חננאל

ת"ר י' סוכות וי"ב מילין היו דברי ר' מאיר. ר' יהודה אומר ט' סוכות וי' מילין היו. ר' יוסי אומר ה' סוכות וי' מילין היו פשוטין הן כולן א)אצל זה שאומר וכולן על ידי עירוב. א"ר יוסי שח לי אלעזר בני אם ע"י עירוב יכול אני לעשות בשתי סוכות וי' מילין, צריך פירוש וזה פירושו, עושה ברחוק ארבעה מילין מירושלים סוכה, ומרחיק ד' מילין ועושה סוכה אחרת. והמבקש ללוות המוליך שעיר המשתלח, יוצא מירושלים ומערב בסוף מיל, והוא אלפים אמה שהן תחום שבת, כדי שיהא רשאי עוד לילך מיל אחר שהוא אלפים אמה אחרות. נמצא מהלך שני מילין מירושלים שהן ד' אלפים אמה, והשוכנים בסוכה יוצאין מיל כלפי ירושלים ומערב כדי להלך מיל אחר, נמצאו היוצאין מירושלים הולכין עמו שני מילין ומוציאין שם (הם) [האנשים] שיצאו מן הסוכה וחוזרים האנשים שבאו עמו מירושלים והולכין עמו הם שבאו מן הסוכה מיל על ידי עירוב ומיל תחום הנה ד' מילין, וכן בין סוכה לסוכה ד' מילין בעניין הזה. אחרים מערבין לצד זה ואחרים מערבין לצד זה הנה ח' מילין, נשארו ב' מילין יוצאין עוד היושבים בסוכה השניה הם שלא עירבו בצד האחר שבין סוכה לסוכה הולכין עמו מיל תחום ומיל על ידי עירוב הרי י' מילין. אבל אליבא דר' מאיר דאמר י"ב מיל נשארו ב' מילין עומד מרחוק ורואה מעשיו. שחלק לשון של זהורית חציו קשרו בסלע, דחייש דילמא כייף לרישיה זה השעיר ולא יראה ויראה מה שבסלע. ולמה היה קושר בין קרני השעיר, אמרינן ב) הואיל ובו מתכפרין דלמא קדים ומלבין ג)כדכתיב אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. ולא היה מגיע למחצית ההר עד שנעשה איברים איברים. אותן איברים רב ושמואל חד אמר מותרים בהנאה הן, כלומר להאכילם לבהמות וחד אמר אסורין.

א) אינו מובן ואולי דצ"ל אבל זה שאומר וכולן ע"י עירוב אמר ר"י שח לי וכו'. ב) נראה דצ"ל אמרינן כיון דמלוה בשעיר ובו מתכפרין דלמא קדים ומלבין ולא יקיים מצות הדחיפה. ג) נראה דחסר כאן וצ"ל א"ר נחום וכו' בראשונה היו קושרין וכו' דכתיב אם יהיו וגו'.